

Измерване на разнообразието от колективни трудови правоотношения в Европа: количествен анализ

Въведение

В публикуваното през 2016 г. проучване „Представяне на ключовите аспекти на колективните трудови правоотношения“ колективните трудови правоотношения бяха определени като „колективното и индивидуалното управление на труда и заетостта“. В него беше разработена концептуална рамка за определяне на колективните трудови правоотношения, като бяха определени четири основни аспекта: индустриална демокрация, конкурентоспособност на промишлеността, социална справедливост и качество на труда и заетостта.

Беше проведено последващо проучване, насочено към прилагането на концептуалната рамка на национално равнище. В рамките на това проучване беше изготвена таблица с 45 показателя, която служи като инструмент за анализ на националните системи за колективни трудови правоотношения в рамките на ЕС. Анализът показва, че таблицата за измерване на сложната реалност на колективните трудови правоотношения в държавите — членки на ЕС, представлява ценен инструмент за провеждане на сравнителни изследвания, както и за създателите на политики, социалните партньори и заинтересованите страни на равнище ЕС и на национално равнище.

В проучването са изтъкнати някои тенденции при колективните трудови правоотношения в Европа, включително различни модели в рамките на държавите, за което свидетелства и литературата по въпроса. Освен това в проучването са събрани становища на експерти относно начините за усъвършенстване на концептуалния подход, подобряване на показателите и използване на базата данни за подобряване на управлението на труда и заетостта.

Проучването доразвива темите от тези дебати и е насочено към три основни цели:

- осъществяване на критичен преглед на таблицата, така че показателите да се свържат по-тясно с участниците и процесите в колективните трудови правоотношения (като същевременно се признава, че конкурентоспособността на промишлеността, социалната справедливост и качеството на труда и заетостта се влияят и от други фактори);

- изготвяне на набор от комплексни показатели за измерване на резултатите на държавите по отношение на четирите аспекта и системата като цяло;
- разработване на типология на системите за колективни трудови правоотношения с цел да се допринесе за анализа на развитието на тенденции и модели на промяна, който обхваща различни държави.

В сравнение с предишното проучване на Европейската фондация за подобряване на условията на живот и труд (Eurofound), в настоящото проучване се поставя акцент върху индустриалната демокрация. Съгласно аналитичния подход на Eurofound индустриалната демокрация представлява основният аспект на колективните трудови правоотношения, както и най-желаният модел на управление на труда и заетостта. Съответно в това проучване се представя преглед на литературата по отношение на индустриалната демокрация, разнообразието между държавите и моделите на промяна.

Основните аспекти на методологичния подход включват прилагане на критерии за качество на концепциите и статистическите данни, за да се прецизират приложимите показатели въз основа на изготвената от Европейската статистическа система (ЕСС) рамка за оценка и осигуряване на качество, както и въз основа на литературата. Друг основен аспект се отнася до използването на методологията за създаване на комплексни показатели, разработена от Съвместния изследователски център (JRC) и Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), като същевременно се гарантира, че таблицата и комплексните показатели са в съответствие с концептуалната рамка на Eurofound и характеристиките на данните.

Контекст на политиката

Контекстът на политиката обхваща влиянието на икономическата криза от 2008 г. и повторното стартиране на инициативите на политиката на ЕС, насочени към подпомагане на сближаването с цел постигане на по-добри условия на живот и труд в държавите членки. Освен това е предвидена засилена роля на социалния диалог на равнище ЕС и национално равнище.

Икономическата криза се отрази отрицателно на brutния вътрешен продукт (БВП), заетостта и социалното равенство в редица държави членки. Макар че оттогава насам много държави постигнаха подобрения в тези области, все още продължават да съществуват икономически и социални разлики.

От настъпването на кризата насам системите за колективните трудови правоотношения бяха подложени на изпитание в някои държави членки, по-специално поради намеса от страна на правителствата в резултат на външен натиск. Тук се включват меморандуми за разбирателство (МР) в замяна на опрощаване на дълга и специфичните за всяка държава препоръки, публикувани от Комисията като част от европейския семестър. Като цяло външният политически натиск върху институциите за колективни трудови правоотношения беше концентриран в държави с относително по-ниски равнища на конкурентоспособност. В резултат на това някои учени установиха, че в резултат на кризата и политическите отговори колективните трудови правоотношения в Европа стават все по-фрагментирани.

Някои европейски органи изразиха загриженост относно въздействието на политическите реформи върху националните системи за колективни трудови правоотношения, индустриалната демокрация и икономическите различия между държавите. В резултат на това засилената роля на социалните партньори на равнище ЕС и национално равнище в процеса на европейския семестър се насърчава и укрепва от оценките. Освен това е установено, че в политическата ориентация и посланието на европейския семестър се поставя все по-голям акцент върху социалните цели.

Социалният подход беше укрепен с Европейския стълб на социалните права, с който повторно беше стартирано действието в рамките на политиката на ЕС за по-голямо сближаване с цел постигане на по-добри условия на живот и труд. В текста на Европейския стълб се посочва, че „социалният диалог играе централна роля за укрепване на социалните права и за засилване на устойчивия и приобщаващ растеж“, с което се поставя основата за постигане на индустриална демокрация, растеж и равенство.

Основни констатации

Като следва аналитичната рамка на Eurofound, проучването осигурява три допълващи се инструмента за проучване на динамиката на колективните трудови правоотношения и сравнение как се променят националните системи за колективни трудови правоотношения:

- таблица с показатели, които са по-тясно свързани с участниците и процесите при колективните трудови правоотношения или които са от значение за оценка на въздействието на колективните трудови правоотношения върху създаването на политики и резултатите в социално-икономическите сфери;

- комплексни показатели за измерване на резултатите на държавите по отношение на колективните трудови правоотношения като цяло, четирите основни аспекта и второстепенни аспекти;
- типология на системите за колективни трудови правоотношения въз основа на резултатите за индустриална демокрация и съответни характеристики на индустриалната демокрация.

Обсъдените в това проучване доказателства показват, че са необходими допълнителен анализ и мониторинг, за да се улесни общото разбиране на настоящите предизвикателства и да се координират стратегиите за преодоляване на рисковете. От гледна точка на социалните и икономическите неравенства, проучването представя доказателства за ускорени промени в някои национални системи за колективни трудови правоотношения, без ясно изразена тенденция към по-голямо сближаване. Макар че развитията при конкурентоспособността на промишлеността и качеството на труда и заетостта изглеждат се движат в тази посока, при социалната справедливост се наблюдават разминаващи се тенденции, а при индустриалната демокрация тенденцията е отрицателна. Освен това се изтъкват разликите между държавите, които водят до задълбочаване на неравенствата по отношение на ролята на индустриалната демокрация в управлението на трудовите правоотношения.

Заклучения

Основният принцип на аналитичната рамка на Eurofound е, че най-желаната стратегия за колективни трудови правоотношения за работодателите и работниците представлява балансиран и взаимно укрепващ се стремеж към ефикасност (конкурентоспособност на промишлеността) и равенство (социална справедливост и качество на труда и заетостта). За да бъде ефективна тази стратегия, социалните партньори трябва да развият колективния си капацитет да влияят при вземането на решения (индустриална демокрация). В контекста на променящи се тенденции и ускорени модели на промяна е важно да се разполага с точни инструменти, които позволяват анализ, обмисляне и взаимно обучение сред създателите на политики и социалните партньори. Стремежът към балансирана стратегия за устойчив растеж и равенство изисква координирани усилия от всички заинтересовани страни.

Разработените в настоящото проучване инструменти се доказват като полезни за анализа на националните системи за колективни трудови правоотношения. Тяхната ефективност за разбиране на настоящите тенденции и предизвикателства може да бъде изпитана само ако бъдат използвани в бъдещите дебати между заинтересованите страни на равнище ЕС и национално равнище.

Допълнителна информация

Докладът “Measuring varieties of industrial relations in Europe: A quantitative analysis” („Измерване на разнообразието от колективни трудови правоотношения в Европа: количествен анализ“) е достъпен на адрес: <https://eurofound.link/ef18033>

Ръководител изследвания: Кристиан Велц

information@eurofound.europa.eu